

Szó mi szó

Zsipp-zsupp, kenderzsupp, ha megázik,
kidobjuk... Énekeljük szolmizálva ezt a mindenki
által ismert gyerekdalt: szó mi szó-szó mi szó-szó mi-mi
szó-szó mi.

Nagyon sok népdalban és a népi éneklést felidéző
műzenében is egy harmadik hang csatlakozik a szó-mi-hez.
Mint a *Mennyből az angyal* „Pásztorok, pásztorok” sorában.
Így lesz *mi lá szó*. A *Csendes éj* című híres osztrák dal is így
kezdődik: *szó lá szó mi*. Téalapó, gyere már - ezzel a szöveggel
szoktuk énekelni az orosz népdalt, amelyet Igor Sztravinszkij
is feldolgoz egy balettjében: *szó mi fá mi re dó; szó mi lá lá szó
mi lá lá szó*. A sok ezer hasonló példából még egyet említek
meg. Az eredetileg spanyol nyelvű, perui dal angolul vált
világszlágerré: *El cóndor pasa* [ejtsd: el kóndor pásza] vagyis
A keselyű elszáll. Ennek is hangsúlyozott motívuma a *lá szó mi*.

Ez a három hang mindig mélyen érinti a lelkünket. Vajon miért felül bővül a *szó-mi* hangpár? Azért, mert a nagyobb hangközre a kisebb távolságút építjük, mint ahogy a házépítésnél is a nagyobb kőre helyezük a kisebbet, nem fordítva. Aztán előkerül a *szó* fölötti *lá* hang *mi* alatti párja, a *re* is, végül a *dó*, az alaphang, s így már *pentaton* hangsor alakul ki, ami a görög penta (öt) szóból az ötfokú, öt hangú sort jelenti.

Ezt a hétfokú (*dó re mi fá szó lá ti*) zenénk „mértani közepében” lévő *szó-mi* párt, és a lelkünk „közepében” nyugvó *lá-szó-mi*-t tekinthetjük a zene magjának.

De nemcsak a zene egészének van magja. Minden zenedarabnak is. A téma maga is több részből állhat. Vannak benne kérdések, feleletek, utalások, sőt, fejlődhet is bennük valami - az a magocska, ami nem több, mint egy motívum. Ludwig van Beethoven [ejtsd: ludvig fan bétóven] egyik leghíresebb szimfóniája, az ötödik, amelyet az utókor „Sors”-nak nevezett el, mindössze négy hanggal kezdődik:

Négy hang, de csak két hangmagasság. Ha valaki azt mondaná: Ez volt olyan zseniális zeneszerző? Ennyit én is könnyen kitalálok! - nem háborodhatnánk föl. Ennyit csakugyan bárki kitalálhat. Beethoven azért zseniális, mert a szimfónia első tételében tíz perc alatt (zenében hosszú idő!) minden ebből a motívumból, ebből a magból sarjad ki. Dallamban, kíséretben, mindenféle hangszeren magasra röpítve és mélyben elrejtve ez munkál a zenekar megannyi szólamában. „A sors kopogtat” ebben a motívumban - értelmezte a nagy hatású muzsikát egy hallgatója. A zeneszerzőt azonban nem ilyen hangulatfestő szándékok vezetik, hanem hogy a magból egészséges növény fejlődjön. Amint a természetben egyetlen virágmag mezőnyi pütypangban élhet tovább, úgy lesz Beethoven nagyon egyszerű, semmicske motívumából valóságos őserdő.

Hallgasd meg ezt a tételt, és próbáld számolni, hányszor halod a magocska különféle változatait! Ne szégyellj, ha egy idő után feladod a számolást...

HOLLÓS MÁTÉ